

TÜRKİYE'DE ENFLASYON VE DEVALÜASYON İLİŞKİSİ

Yrd. Doç. Dr. Hakan ONGAN*

Özet

Bu çalışmada Türkiye örneğinden hareketle enflasyon ve devalüasyon ilişkisi ele alınmaktadır. Bu amaçla teorik bir modelden yararlanarak bu iki değişken arasındaki ilişki VAR yöntemi ile değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada kullanılan veriler Kasım 1996 ile Ocak 2001 arasındaki dönemi kapsamaktadır. VAR modeli sonuçları değerlendirildiğinde gerek enflasyonun devalüasyon üzerinde gerekse de devalüasyonun enflasyon üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkileri olduğu görülmüştür. Bu etkilerden devalüasyona gelen bir şokun enflasyon üzerindeki etkileri istatistiksel olarak daha güçlü ve uzun sürelidir. Ayrıca elde edilen sonuçlara göre, her iki değişkene gelen bir şok kendi değerleri üzerinde de istatistiksel olarak anlamlı etkilere sahiptirler.

Abstract

This paper investigates the relationship between inflation and devaluation by analysing the case of Turkey. Besides, this paper attempts to apply VAR method to the relationship between inflation and devaluation that is outlined by a theoretical model. Evaluating the results of the VAR model, it is seen that there are statistically significant impacts of either inflation on devaluation or devaluating on inflation. Among these impacts, the one that is related with a shock originated by devaluation has statistically stronger and long-term effects on inflation. Moreover according to the results obtained a shock related to both variables has statistically significant impacts on its own values.

I. GİRİŞ

Ekonominin tüm dengelerinin bozulmasına sebep olabilen enflasyonu ortadan kaldıracak politikaların neler olduğu iktisat teorisinin üzerinde en çok durduğu konularından birisidir. Güncelliğini sürekli koruyan bu konuda gerek

* I.Ü. İktisat Fakültesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi.

enflasyona sebep olan koşullar gerekse de ortadan kaldırılması için gereken politikalar çeşitli iktisat okulları için geçmişten günümüze en önemli tartışma konularından olmuştur.

Türkiye ekonomisi son yıllarda kronik hale gelmiş yüksek enflasyon ile birlikte yaşamakta ve enflasyon nedeniyle bozulan makro ekonomik dengelerini düzeltmek amacıyla çeşitli istikrar programları uygulamaktadır. Ekonomik olduğu kadar sosyal ve siyasal düzen üzerinde de oldukça güçlü olumsuz etkileri olan enflasyonun kaynaklarının irdelenmesi bu çalışmanın nedenini oluşturmaktadır.

1996-2001 yıllarını kapsayan dönemde Türkiye de enflasyon ve devalüasyon arasındaki ilişki ile para arzındaki artışın enflasyon üzerindeki etkisinin ele alınacağı çalışmanın birinci bölümünde çeşitli iktisat okullarının enflasyonun nedenleri ile ilgili görüşleri ve konu ile ilgili yapılmış çalışmaların sonuçları kısaca özetlenecektir. İkinci bölümde enflasyonun sebepleri ile ilgili bir model çalışması yapılacaktır. Daha sonraki bölümde ise, kullanılacak yöntem tartışılacaktır. Kurulan model ve açıklanan yöntem doğrultusunda Türkiye ekonomisindeki enflasyon devalüasyon ilişkisi VAR yöntemi ile test edilecektir.

II. İKTİSAT TEORİSİNDE ENFLASYON

İktisat literatürünün gelişim sürecinde enflasyon üzerinde talep ve arz şokları etkilerinin özel bir yeri vardır. Talep şokları, parasal ve parasal olmayanlar şeklinde ikiye ayrılarak ele alınmaktadır. Parasal talep şokları, para arzı üzerinde gözlenebilen ve dolaylı veya dolaysız olarak para arzının değişmesi durumunu ifade etmektedir. Parasal olmayan talep şokları da, nominal para arzı değişmeden harcama ve vergi politikalarından kaynaklanabileceği gibi tüketim ve yatırım davranışlarının değişmesiyle de oluşabilen şoklardır. Arz şokları ise teknoloji düzeyinde değişmelere neden olan ve dolayısıyla üretim düzeylerini etkileyen şoklar olarak ifade edilebileceği gibi üretim faktörlerinin maliyetlerindeki artışların sebep olduğu şoklar olarak da tanımlanabilmektedirler.

Literatürde talep ve arz şoklarının ekonomi üzerindeki etkilerini test etmeye yönelik çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Örneğin; Oliver Blanchard ve Danny Quah, Michael Funke gibi teorisyenler talep şoklarının ekonomideki dalgalanmaların temel nedeni olduğu sonucuna

ulaşmışlardır (Blanchard ve Quah 1989 ve Funke 1997) . Buna karşılık; J.Gali, R.Moreno, L.S Hook ve T.H. Boom ise arz şoklarının ekonomi üzerinde daha etkin olduğu sonucuna varmışlardır (Hook ve Boom, 2000, s.4-5).

Arz ve talep şoklarının hangisinin ekonomi üzerindeki etkisinin daha fazla olabileceği ile ilgili bir uzlaşma olmadığı gibi bu şokların ekonomi üzerindeki, özellikle, uzun vadeli etkilerinin nasıl olabileceği konusunda da tam bir mutabakat yoktur. Örneğin, petrol fiyatlarındaki artış gibi arz şoklarının kısa vadede enflasyonu artırıcı bir sonuca sebep olduğu konusunda bir uzlaşma söz konusu iken, bazı teorisyenlerin bulguları bu etkilerin uzun vadede enflasyonu artırıcı sonuçlara yol açmadığı enflasyonda yalnız kısa vadeli etkilere yol açtığı yönündedir (Blinder , 1982,s.267-273).

İktisat literatürünün gelişim sürecinde yaygın iktisat okullarının enflasyonu açıklamaya yönelik olarak farklı yaklaşımları söz konusudur.

1930’lu yıllara kadar hakim olan klasik iktisat, enflasyonu açıklamada üretimdeki artışlardan bağımsız olarak para arzındaki artışların genel fiyat seviyesinde artışlara sebep olacağını ileri sürmüştür.

Keynes’in geliştirdiği eksik istihdam ve sabit fiyatlara dayalı olarak kurulan makro ekonomik sistemde enflasyonu analiz etmek mümkün değilken daha sonra geliştirilen “enflasyonist açık” modelinde enflasyonun sebebi toplam talepteki beklenmeyen yükselişlere bağlanmıştır.

“Neo-Klasik Sentezci Keynezyenler” tarafından geliştirilen IS-LM analizlerinde sürekli artan fiyatları açıklama imkanı yoktur. Ancak, 1958 yılında Phillips’in fiyatlarla işsizlik arasında kurduğu ekonometrik ilişkinin Keynesyen modellere dahil edilmesi enflasyonun tahlil edilmesine olanak tanımıştır (Sargent,1979,s.324).

Buna karşın 1970’lerde ortaya çıkan ödemeler dengesi açıkları enflasyon, petrol fiyatlarındaki yükselme ile birlikte büyümenin negatif değerlere ulaşması durumları Neo-Klasik Keynezyen sentezin de açıklamalarını yetersiz kılmıştır.

1970’lerde yaygınlaşmaya başlayan Monetarist görüşler beklentilerle genişletilmiş Phillips eğrisini kullanarak (expectations augmented Phillips curve) stagflasyon olgusunu açıklamaya çalışmışlardır. Bu yaklaşımda parasal şokların uzun dönemde yalnız enflasyona sebep olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Blaug,1985,s.682). Monetaristlere göre,firmaların maliyetlerinin artmasına yol açan arz şokları da parasal bir genişleme olmadıkça enflasyonist etkilere sebep

olmamaktadır (Parasız,1991, s.77). Monetarist modellerde nominal geliri belirleyen en önemli etken para arzı iken uzun dönemde para arzı sadece fiyatları etkilemektedir (Froyen,1990, s.266).

1970'lerde monetaristlerin talebin sebep olduğu enflasyon modellerine yapısalcılar maliyet enflasyonu tezleriyle karşı çıkmışlardır. Yapısalcılara göre, "Özellikle gelişmekte olan ekonomilerde... enflasyonu başlatan olay ,gelişmekte olan ülkelerin üretim yapısının... yeterince esnek olmamasıdır. Bu kalkınma süreci içindeki bir ülkede üretim miktarı ve bileşiminin, talep miktarı ve bileşiminde ortaya çıkacak değişikliklere uyum sağlayamaması anlamındadır. Bunun sonucunda ise önemli bazı malların arzında dar boğazlar meydana gelmekte, eğer, para arzı yeterince esnek ise önce bu malların fiyatları yükselmekte ve enflasyon süreci başlamaktadır (Ataç, 1997, s.209).

1970'lerde Neo-Klasik Keynesyen Sentezin geçerliliğinin sona ermesine sebep olan benzer koşullar 1980'li yıllarda monetarist ve Neo-klasik politikaların da geçerliliğini tartışılır hale getirmiştir. 1980'li yıllarda ABD ve İngiltere deki yüksek işsizliğe karşın devletin ekonomiye müdahalesinin sınırlı olmasına karşın gerek enflasyon yükselmiş gerekse de işsizlik artmıştır. Bu doğrultuda özellikle enflasyonun sebepleriyle ilgili farklı görüşlere sahip Yeni Keynesgil ve Post Keynesgil görüşler hakim hale gelmeye başlamıştır.

Genellikle Yeni Keynesyenler piyasaların sürekli temizlenmediği ve rasyonel beklentiler hipotezinin geçerli olduğu varsayımlarına dayanmaktadır. Bu modellerde ücret ve fiyatlarla ilgili çeşitli varsayımlar geliştirilmiştir. N.G.Mankiw, J.Yellen gibi iktisatçılar nominal fiyat katılıklarını, J.B.Taylor ve J.E.Stiglitz, J.Yellen da nominal ve reel ücretlerin yapışkanlıklarını varsayarak talep şoklarının enflasyona sebep olduğu bir diğer ifade ile talep şoklarının enflasyon üzerinde çok daha etkili olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Post Keynesyen yaklaşımda ise rasyonel beklentiler hipotezi reddedilmektedir. Post Keynesyenlere göre ekonomideki beklentiler farklılık gösterebilmektedir (heterojen beklentiler). Ekonomik sistemdeki bozuklular enflasyonun temel sebebi olarak görülmektedir. Post Keynesyen modellerde fiyatlar talebe bağlı olarak değil üretime bağlı olarak belirlenir. Dolayısıyla talep değişimleri durumunda fiyatlar değil üretim miktarı değişmektedir. Fiyatların artmasında talep değişmelerinin önemini yitirdiği modellerde, talepteki değişimlere üreticiler fiyatları değiştirerek değil üretimi değiştirerek cevap verirler (Savaş, 2000, s.930). Oligopolistik yapının egemen olduğu ekonomide işçiler belirli bir fiyat artışı beklentisi ile ücretlerini belirleseler dahi

oligopolistik firmalar karlarını yükseltmek için maliyet artı kar marjı ile fiyatların beklentilerin üzerine çıkması sağlanır (Arestis, 1994, s.145-149).

1980'lerde bir diğer iktisat okulu olan neoklasiklerin enflasyona ilişkin görüşlerinde farklılıklar söz konusudur. Arz şoklarının talep şoklarına oranla daha çok dalgalanmalara sebep olabileceği kabul edilmiştir. 1990'lı yıllarda yeni neoklasik sentezde (new Neo-classics) ise parasal veya talep şokları kilit bir öneme sahip olup arz şoklarına da büyük önem verilmiştir. Fiyat seviyesinin endojen olarak alındığı modellerde beklentiler enflasyon sürecini açıklamada önemli bir yere sahipken para politikası araçlarıyla yönlendirilebilir olduğu kabul edilmiştir. İkinci nesil yeni klasikler olarak da isimlendirilen reel iş çevrimleri (reel business cycle) yaklaşımında genellikle üretim miktarı üzerinde durulmuştur. Bu yaklaşımda ekonomik dalgalanmalar üzerinde paranın etkisiz olduğu ve dalgalanmaların sebebinin dışsal şoklar olduğu savunulmaktadır (Prescott, 1986, s.21).

Enflasyon konusu ile ilgili değişik ülkeler için yapılan çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. İlker Domaç ve Carlos Elbirt'in Arnavutluk ekonomisini ele alan çalışmasında, para arzında (M_1) yüzde birlik bir artışın enflasyonu yüzde 41, döviz kurundaki yüzde birlik bir artışın ise enflasyonu yüzde 17 arttırdığı sonucuna varılmıştır (Domaç ve Carlos, 1998, s.2). Gana için yapılan bir çalışmada ise devalüasyonun enflasyon üzerinde çok düşük bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışmada, yüzde yüzlük bir devalüasyonun fiyatları ancak yüzde 5 civarında artırdığı sonucuna varılmaktadır (Younger, 1992, s.369). Benzer şekilde Finlandiya, İsveç, Meksika, Tayland, Malezya, Filipinler, Endonezya ve Brezilya için yapılan çalışmada enflasyon oranlarının döviz kurundaki aşınmaya göre çok düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Burstein, Eichenbaum, 2002, s.7).

Türkiye için yapılan çalışmalarda Emre Alper ve Murat Uçer enflasyonla devalüasyon arasında kuvvetli bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Alper ve Uçer, 1998, s.13). Buna karşılık arz şoklarının enflasyon üzerinde ihmal edilebilecek etkileri olduğu enflasyonun talep yönlü olduğu sonuçlarına ulaşan çalışmalar da mevcuttur. Bu sonuca ulaşan S.Diboğlu ve A.Kibritçioğlu devalüasyonun enflasyon üzerindeki etkisi; devalüasyonun net ihracat artışına sebep olması ve bununla toplam talebi artırması sonucu olabilmektedir (Diboğlu ve Kibritçioğlu, 2001, s.19)

III. MODEL

Bu çalışmada kullanılacak model, Betty Daniel'in parasal genişlemenin enflasyon ve devalüasyon üzerindeki etkisini gösteren modelinin, VAR yöntemi ile çözümlenebilmesi için yeniden düzenlenmesinden oluşmaktadır (Daniel, 1989, s.180-184). Modelin düzenlenmesi ile gerek enflasyon ve devalüasyon arasındaki ilişki ortaya konabilecek gerekse de arz ve talep şoklarının enflasyon üzerindeki etkileri belirlenebilecektir.

Model enflasyonun sürekli yükseldiği, döviz kurunun oldukça değişken olduğu ve özellikle ara girdiler içinde ithalatın önemli bir yer tuttuğu Türkiye'de enflasyonun hangi kanallardan daha çok etkilendiğini ortaya koyabilecektir.

Model üç denkleme dayanmaktadır. Modelde faiz haddi dışında ele alınan tüm değerler logaritmikdir. Modelde tanımlanan ilk denklem beklentiler eklentili Phillips eğrisine dayanan basit bir toplam arz fonksiyonudur. Burada beklenen fiyat "uyarlamalı beklentiler" kuramına göre tanımlanmıştır.

$$p = a(y - y^*) + bp^E \quad (1)$$

$$p^E = p_{-1}$$

İkinci denklem ekonomideki toplam talep dengesini göstermektedir. Otonom harcamalar sabit terimle gösterilirken, toplam talep reel ankeslerin ve reel döviz kurunun bir fonksiyonu olarak tanımlanmıştır.

$$y = \alpha_0 + \alpha_1(m - p) + \alpha_2(e - p) \quad (2)$$

Üçüncü denklem döviz kuru oluşumunu devalüasyon beklentisi eklentili bir "satın alma gücü paritesi" ile tanımlamaktadır. Beklenen kuru, bir önceki dönemin kuru olduğu varsayılmaktadır.

$$e = \beta(p - p^*) + ce^E; e^E = e_{-1} \quad (3)$$

Yukarıda gösterilen üç denklemden oluşan sistemi döviz kuru ve fiyatlar için çözdüğümüzde aşağıdaki sonuç ortaya çıkmaktadır.

$$y = \alpha_0 + \alpha_1 m + \alpha_2 e - (\alpha_1 + \alpha_2)p$$

$$y = \alpha_0 + \alpha_1 m + \alpha_2 \beta(p - p^*) + \alpha_2 ce^E - (\alpha_1 + \alpha_2)p$$

$$y = \alpha_0 + \alpha_1 m + (\alpha_2 \beta - \alpha_1 - \alpha_2)p - \alpha_2 \beta p^* + \alpha_2 ce^E \quad (4.a)$$

(4.a) ile belirlenmiş ifade (2) no'lu denklemin içinde enflasyon ve devalüasyon tanımlarının (1) ve (3) no'lu denklemlerdeki karşılıklarıyla ikame edilmesi ile elde edilmiştir.

$$p = a(\alpha_0 + \alpha_1 m + (\alpha_2 \beta - \alpha_1 - \alpha_2)p - \alpha_2 \beta p^* + \alpha_2 c e^E - y^*) + b p^E$$

$$p = \frac{a}{(1 + a((1 - \beta)\alpha_2 + \alpha_1))} (\alpha_0 - \alpha_2 \beta p^* + \alpha_2 c e^E + (b/a)p^E - y^* + \alpha_1 m)$$

$$p = \lambda_0 + \lambda_1 p^E + \lambda_2 e^E + \lambda_3 m \quad (4.b)$$

$$\lambda_0 = \frac{a(\alpha_0 - \alpha_2 \beta p^*)}{(1 - a((1 - \beta)\alpha_2 + \alpha_1))}; \quad \lambda_1 = \frac{b}{(1 - a((1 - \beta)\alpha_2 + \alpha_1))}$$

$$\lambda_2 = \frac{a\alpha_2 c}{(1 - a((1 - \beta)\alpha_2 + \alpha_1))}; \quad \lambda_3 = \frac{a\alpha_1}{(1 - a((1 - \beta)\alpha_2 + \alpha_1))}$$

Yukarıdaki (4.b) numaralı ifade (1) no'lu denklemde milli gelirin yerine (4.a) no'lu ifadede ki tanımın ikame edilmesiyle elde edilmiştir. Dış dünya enflasyon haddi ve tam istihdam gelir düzeyi sabit kabul edilmiş olup (4.b) de sabit terimin içine dahil edilmiştir.

$$e = \partial_0 + \partial_3 m + \partial_1 p^E + \partial_2 e^E \quad (4.c)$$

$$\partial_0 = \beta \lambda_0, \partial_1 = \beta \lambda_1; \partial_2 = \beta \lambda_2 + c; \partial_3 = \beta \lambda_3$$

(4.c) no'lu denklem (3) no'lu denklemde "p" yerine (4.b)'deki tanımın ikame edilmesi ile elde edilmiştir. Eğer (4.b) ve (4.c) no'lu denklemleri bir matris sistem haline getirirsek, aşağıdaki gibi ifade edilmesi gerekir:

$$\begin{bmatrix} p \\ e \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \lambda_0 & \lambda_1 & \lambda_2 \\ \partial_0 & \partial_1 & \partial_2 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 1 \\ p_{-1} \\ e_{-1} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \lambda_3 \\ \partial_3 \end{bmatrix} m \quad (5)$$

5 no'lu denklemde fiyat ve kurların birlikte hareket ettikleri gösterilmekte ve bunları belirleyen temel dışsal değişkenin de para arzı olduğu varsayılmaktadır. Bu şekilde oluşturulan denklem VAR yöntemi ile çözümlenebilir hale gelmiştir.

IV. YÖNTEM

Öncelikle veriler mevsimsellikten arındırılmıştır. Bunun için iktisat literatüründe en geçerli olan Amerikan Milli İktisadi Araştırma Merkezi'nin (U.S. Bureau of Census) X Census II programı kullanılmıştır. Dinamik iktisat modellerinde kullanılmakta olan bu program modelin veriyi daha iyi kavramasına sebep olmaktadır. Çünkü mevsimsellik etkileri zaman içerisinde değişim göstermektedir.

İkinci aşamada mevsimsellikten arındırılmış veri trendten arındırılmıştır. Bunun için literatürde en yaygın kullanıma sahip olan Hodrick Prescott Filtresinden yararlanılmıştır. Bu ele aldığımız y değişkeninin s trendi etrafında varyansını minimum hale getirecek trend değerlerini bulan iki taraflı lineer bir filtre görevini görmektedir. Bu süreç aşağıdaki matematiksel ifadede gösterilmiştir.

$$s \sum_{t=1}^T (y_t - s_t)^2 + \lambda \sum_{t=2}^{T-1} [(s_{t+1} - s_t) - (s_t - s_{t-1})]^2$$

Yukarıdaki denklemde ki λ katsayısı s trendindeki keskinlikleri giderici (smoothness) bir rol oynamaktadır. Buradan anlaşılacağı gibi λ değeri ne kadar büyükse verideki keskinlikler o kadar az olacaktır ($\lambda \rightarrow \infty$). s ise lineer trende yaklaşacaktır.

Aylık veriler için λ 'nın parametre değeri olarak, Hodrick Prescott'ta 14400 değeri önerilmiş olduğundan bu değer kullanılmıştır (Scacciavillani ve Swagel, 1999, s.9).

Mevsimsellikten arındırılmış verilerden trend değerlerini çıkarılarak regresyon için en uygun durağan veriler elde edilmiştir.

Çalışmada para arzı tanımı olarak M_1 ve enflasyonu tanımlamada da TEFE değerleri kullanılmış ve bu değişkenlerin yerine bunların durağan verileri, VAR modeli kullanılarak sonuçlandırılmaya çalışılmıştır.

Modelde yer alan değişkenlerin birbirleri üzerindeki dinamik etkileri görebilmek ve VAR modelinde kullanılacak en uygun gecikmeyi tespit edebilmek için devalüasyon(CE) ve enflasyonun(CP) çapraz korelasyonlarına bakılmıştır. Bu işlem aynı zamanda, hangi değişkenin kaçınıcı gecikme döneminde ne yönde etkilediğini de göstermektedir (lead-lag effect).

V. MODELDEN ELDE EDİLEN AMPİRİK SONUÇLAR

Ekte sunulan tabloda, 1996:01 ile 2001:11 yılları arasındaki dönem için her iki değişken arasında mevcut “lead- lag” ilişkilerini göstermektedir. Burada ele alınan maksimum gecikme sayısı 12’dir. Tablo incelendiğinde devalüasyonun enflasyonu 6.,7.,8. gecikmeler dışında anlamlı düzeylerde etkilediği görülmektedir. Aynı şekilde enflasyona gelen bir şokta 4 ve 5. aylar dışında devalüasyonlar üzerinde anlamlı etkiler içerdiği görülmektedir. Enflasyona gelen bir şok 1 ile 3 ay arasında devalüasyonu pozitif yönde etkilemekte 6 ile 12. aylar arasında ise ters yönde etkilediği görülmektedir. Devalüasyona gelen bir şokun ise enflasyon üzerinde daha yüksek ve uzun süreli etkiler göstermektedir. Bu etkiler 6. aya kadar pozitif yönde devam etmektedir. 9. aydan başlayarak 12. aya kadar devalüasyona gelen şokun etkisi enflasyona negatif yönde yansımaktadır.

Burada elde edilen sonuçlar VAR modelinde 12 dönemlik bir gecikme uygulanmasının örneklem veri kümesinden gelen bilgiler doğrultusunda anlamlı olacağı sonucuna ulaşmamızı sağlamıştır. Bu nedenle başlangıçta kurulan modeldeki bir dönem olarak gösterilen gecikme amprik uygulamada 12 döneme karşılık gelmektedir.

Ekte sunulan VAR yöntemi ile yapılan çözümlemede de görüleceği gibi, her iki değişken de birbirini etkilemektedir. Döviz kuruna gelen bir şokun hem fiyatları hem de kendi değerleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Döviz kuruna gelen bir şok aynı zamanda 12 ay sonraki döviz kurunu negatif yönde etkilemektedir. Burada belirtilmesi gereken bir diğer nokta “döviz kurunun aşırılığı/ döviz kurunun yüksekten uçması” etkisinin (overshooting) 12 ay sonra etkisini yitirmesidir.

Döviz kurunu aynı zamanda enflasyon da açıklamaktadır. Enflasyona gelen bir şok ilk 11 ay kuvvetli bir etki göstermese de 12. ay anlamlı bir etkiye sahip olmaktadır. Yani enflasyona gelen bir şok 12 aylık bir gecikme ile

devalüasyonu etkilemektedir. Enflasyona gelen bir şok aynı zamanda ilk bir ay içerisinde kendini de açıklamaktadır.

Ekte sunulan impulse- response ilişkisini gösteren grafikte de bu bulguların grafiksel olarak izleyebilmek mümkündür. Bu grafiklerde başlangıç döneminde değişkenlerden birine gelen bir şokun diğer değişken üzerindeki etkileri görülmektedir.

SONUÇ

İktisat literatürünün önemli tartışma konularından biri olan arz ve talep şoklarının enflasyon üzerindeki etkilerinden talep şoklarının önemine dikkat çeken Yeni Keynezyen görüşler ve enflasyonun yalnız parasal genişleme ile açıklanabileceğini savunan Monetarist görüşlerin tersine çalışmamızda devalüasyonun enflasyon üzerinde kuvvetli bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmamızda enflasyonunda devalüasyonu etkilediği fakat devalüasyona gelen bir şokun enflasyon üzerindeki etkisinin daha uzun süreli ve etkili olduğu ele alınan dönem itibarıyla elde edilen sonuçlardandır. Uygulanan ekonometrik yöntemin sonuçlarına göre enflasyon ve devalüasyona gelen şokların kendi değerleri üzerinde de anlamlı etkilere sahip olduğu görülmektedir.

Döviz kuruna gelen şokların yaklaşık bir yıllık bir süre sonunda döviz kurunu negatif etkilemesi “döviz kurunun aşırılığı” (overshooting) durumunu açıklayabileceği gibi döviz kurundaki aşırı hareketliliği de açıklar niteliktedir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre enflasyonun devalüasyonu etkilemesi, devalüasyonun ise hem yeni devalüasyonlara sebep olması hem de kendi değerlerini negatif etkilemesi (yaklaşık bir yıl sonra) döviz kurunda büyük ölçüde bir istikrarsızlığa sebep olabilmektedir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar büyük ölçüde beklenen yönde ve daha önceki çalışmaları destekler nitelikte olmakla birlikte uygulanan yöntem ile değişkenler arasında bir kısır döngü olduğu ve değişkenlerden yalnız birinde istikrar sağlanmasının yeterli olamayacağı sonucunun vurgulanması gerekmektedir.

Ara girdiler içinde ithalatın önemli bir paya sahip olduğu Türkiye ekonomisinde arz şoklarının önemli bir etken olduğu sonucuna ulaştığımız

çalışmamızda döviz kuru istikrarının enflasyonla mücadele ve fiyat istikrarı için vazgeçilmez ve belirleyici bir gösterge olduğu sonucuna ulaşmıştır.

KAYNAKÇA

- Alper, C.E. ve M.Üçer "Some Observations on Turkish Inflation : A "Random Walk" Down the Past Decade" Boğaziçi Journal, 12(1) 1998, s:7-38
- Arestis P., "The Post Keynesian Approach to Economics: An Alternative Analysis of Economic Theory and Policy", Edward Elgar Publishing Ltd.,1994
- Ataç, B. " Maliye Politikası: Gelişimi, Amaçları, Araçları ve Uygulama Sorunları" Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık, ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları; no:118, Eskişehir, 1997
- Blanchard O.J ve D.Quah " The Dynamics Effects of Aggregate Demand and Supply Disturbance", American Economic Review, 79, 1989, s: 655-673
- Blaug M., "Economic Theory in Retrospect", Cambridge University Press, 1985
- Blinder,A.S., "The Anatomy of Double-digit Inflation in the 1970s' (den) In Inflation: Causes and Effects, R.E. Hall, Chicago: University of Chicago Press.,1982, s.261-282
- Burstein Ariel, Eichenbaum M, Rebelo Sergio "Why are Rates Of Inflation So Low After Large Devaluation" University of Rochester, Working Paper no.486, 2002, s:1-36
- Daniel,B.,C., "One-sided uncertainty about feature fiscal policy", Journal of Money Credit and Banking, (21:1), May,1989,s:179-189
- Diboğlu,S ve A. Kibritçiöğlü " Inflation, Output and Stabilization in a High Inflation Economy: Turkey, 1980-2000", University of Illinois at Urban-Champaign, College of Commerce and Business Administration, Office of Research Working Paper, No. 01-112, 2001, s:1-44
- Domaç İlker Elbirt Carlos "The Main Determinants of Inflation Albania" World Bank Working Papers Macroeconomics & Growth Stabilization Monetary/Fiscal Policy, sayı:1930, 1998, s:1-40
- Froyen R.T., "Macroeconomics", Mcmillan, 1990
- Funke M "How Important Are Demand and Supply Shocks in Explaining German Business Cycles? New Evidences on Old Debate", Economic Modeling, 1997, s:11-37
- Hook L.S. ve T.H.Boom " The Dynamics Effect of Demand Shock and Supply Shock on Unemployment and Inflation Malaysia"2000, www.econ.upm.edu.my/report/econ06b.pdf
- Öniş, Z ve S.Özmucur. "Türkiye'de Enflasyon", "İTO Yayınları, No:5, İstanbul, 1987
- Parasız, İ. "Friedmancı Monetarizm" Ezgi Yay.Bursa, 1991
- Prescott E.C " Theory Ahead of Business Cycle Measurement", Federal Reserve Bank of Minneapolis Quarterly Review,(Fall), 1986, s.9-22

Sargent.T.J "*Macroeconomic Theory*", New York Academic Press, 1979

Savaş, V. "*İktisatın Tarihi*" Siyasal Kitabevi, Ankara, 2000

Scacciavillani F ve P. Swagel. "*Measures of Potential Output: An Application Output*",IMF Working Paper, 1999, s.1-28

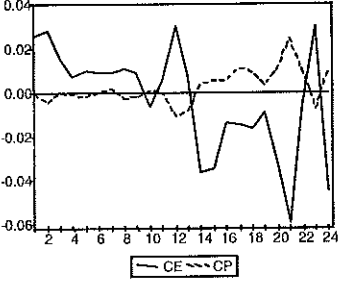
Younger D. Stephen "*Testing the Link Between Devaluation and Inflation: Time Series Evidence from Ghana*" Journal of African Economies, , no 3, vol.1, 1992, s:369-394

EK:

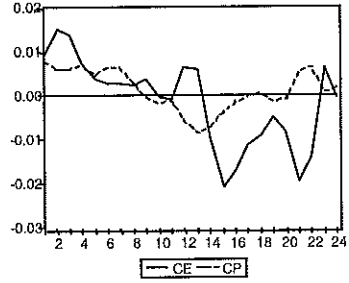
GRAFİK I

ENFLASYON VE DEVALÜASYONUN IMPULSE-RESPONSE İLİŞKİSİ

CENİN TEPKİ FONKSİYONU

CP'NİN TEPKİ FONKSİYONU

TABLO I

ENFLASYON VE DEVALÜASYON'UN ÇAPRAZ KORELASYONLARI

Tarih: 12/20/02 Örnek: 1995:12 2001:11 Dahili gözlem sayısı: 72 Korelasyon katsayıları asimptotik tutarlılık içerecek şekilde hesaplanmıştır.*				
CE,CP(-i)	CE,CP(+i)	i	lag	Lead
*****	*****	0	0.8168	0.8168
*****	*****	1	0.6382	0.8233
*****	*****	2	0.4512	0.6873
***	*****	3	0.2838	0.5216
*	***	4	0.1163	0.3731
*	**	5	-0.0560	0.2497
**	*	6	-0.2269	0.1418
***	.	7	-0.3884	0.0240
****	*	8	-0.4959	-0.1316
****	**	9	-0.5252	-0.2438
****	***	10	-0.5011	-0.2857
****	***	11	-0.4490	-0.3008
****	***	12	-0.3619	-0.3121

TABLO II
VAR MODELİ SONUÇLARI

Tarih: 12/2002		
Örnekten (uyarlanmıştır): 1996:12 2001:1)		
Dahil olan gözlem sayısı: 60 uyarlanmadan sonra		
Standart hatalar & t değerleri parantez içindedir.		
	CE	CP
CE(-1)	1.308936 (0.24983) (5.23895)*	0.311066 (0.11833) (2.62886)*
CE(-2)	-0.922467 (0.33333) (-2.76745)*	-0.404788 (0.15786) (-2.56416)
CE(-3)	0.528993 (0.36083) (1.46597)	0.005232 (0.17090) (0.03062)
CE(-4)	-0.978618 (0.37047) (-0.21221)	0.061334 (0.17545) (0.34958)
CE(-5)	-0.112043 (0.37064) (-0.30229)	-0.105571 (0.17554) (-0.60142)
CE(-6)	0.086032 (0.41296) (0.20833)	0.081402 (0.19538) (0.41622)
CE(-7)	0.248694 (0.52065) (0.47766)	0.109937 (0.24658) (0.44385)
CE(-8)	-0.255034 (0.62737) (-0.40651)	0.149981 (0.29712) (0.50478)
CE(-9)	-0.245491 (0.65151) (-0.37680)	-0.184475 (0.30855) (-0.59787)
CE(-10)	0.861367 (0.71018) (1.21289)	0.170368 (0.33634) (0.50654)
CE(-11)	0.202182 (0.72556) (0.27866)	0.054663 (0.34363) (0.15908)
CE(-12)	-1.366715 (0.54939) (-2.48763)*	-0.345731 (0.26019) (-1.32875)
CP(-1)	-0.57765 (0.38365) (-0.98992)	0.267989 (0.27641) (2.77840)
CP(-2)	1.192666 (0.81485) (1.46366)	0.389428 (0.38591) (1.00911)
CP(-3)	-1.122600 (0.83048) (-1.35175)	-0.253101 (0.39331) (-0.64351)
CP(-4)	0.685524 (0.81502) (0.84111)	-0.146528 (0.38599) (-0.37961)
CP(-5)	-0.173322 (0.84712) (-0.20460)	0.380264 (0.40120) (0.94782)
CP(-6)	0.359305 (0.92339) (0.38933)	-0.166982 (0.43731) (-0.38183)
CP(-7)	-1.036918 (0.87561) (-1.18422)	-0.477149 (0.41469) (-1.15062)
CP(-8)	0.915475 (0.83119) (1.10141)	0.077882 (0.38365) (0.19785)
CP(-9)	-0.309778 (0.81447) (-0.38034)	0.263326 (0.38574) (0.68266)
CP(-10)	-0.135183 (0.83301) (-0.16189)	-0.023748 (0.39546) (-0.06005)
CP(-11)	-0.739936 (0.78412) (-0.94365)	-0.415068 (0.37136) (-1.11770)
CP(-12)	1.184279 (0.48304) (2.45173)*	0.344033 (0.22877) (1.50395)
C	0.001156 (0.00367) (0.20379)	0.001190 (0.00269) (0.44288)
CM	0.263297 (0.18596) (1.41586)	0.091853 (0.08807) (1.04294)
R-squared	0.901594	0.960788
Adj. R-squared	0.829236	0.931956
Sum sq. Resids	0.039764	0.008919
S.E. equation	0.034199	0.016196
F-statistic	12.46025	33.32366
Log Likelihood	134.4376	179.2812
Akaike AIC	-3.614587	-5.109373
Schwarz SC	-2.707037	-4.201824
Mean dependent	0.005093	0.004235
S.D. dependent	0.082758	0.063090
Determinant Residual Covariance		4.06E-08
Log Likelihood		340.3471
Akaike Information Criterion		-9.611570
Schwarz Criterion		-7.796471

* ile gösterilen t değerleri %99 seviyesinde anlamlıdır